

НЕЙКОВ С.О.

ВІДМІННА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В ПОДАТКОВОМУ СТИМУЛЮВАННІ

*Нейков С.О. – старший викладач кафедри правознавства,
Ізмаїльський інститут водного транспорту*

Змістовність інноваційного розвитку та інноваційної діяльності промислових підприємств як об'єктів податкового стимулювання на тлі системних змін нормативної бази оподаткування досі не має однозначного трактування, що обумовлює доцільність додаткових досліджень.

Також є певні сутнісні розбіжності у характеристиці його інноваційного виду розвитку. Зокрема, В.А. Василенко наполягає на всіх нових параметрах систем, без виключення [1, с. 127], Н.І. Чухрай і О.П. Просович – на обов'язковості досягнення підприємством стратегічних цілей і завдань підприємства через його інноваційний потенціал [2, с. 33], Л.О. Волощук – на наявності ознак інноваційності розвитку, стверджуючи, що інноваційним розвитком є економічний розвиток з ознаками інноваційності [3, с. 24], П.П. Микитюк – на інноваційному потенціалі та нових можливостях розвитку [4, с. 30], Ю.Б. Іванов, А.А. Пилипенко – на набутті розвитком інтегративності в якості домінанти [5, с. 79]. С.В. Філіппова і Н.М. Селіванова під інноваційним розвитком промислового підприємства, тлумачення яких є ширшим за інші, розуміють «незворотний перехід його виробничої, управлінської та інших підсистем в новий стан, якому притаманні сукупність змін, що відбуваються внаслідок впровадження інноваційних перетворень або застосування інновацій та приводять до: а) формування нових властивостей підприємства та його підсистем (покращення якісного стану, потенціалу та рівня ефективності діяльності, набуття нових компетенцій тощо) та б) зміцнення підприємства, посилення здатності його підсистем опиратися впливу негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища» [6, с. 36]. Їх визначення з позиції стимулювання державою інноваційного процесу має певні переваги, оскільки: а) традиційно вказує на незворотність змін, але враховує можливість змінювання його всіх підсистем, б) закладає категорійні основи державного стимулювання впровадження інноваційних змін, дозволяючи водночас сформулювати вимоги для податкових преференцій за видами фактичних змін, їх цільовим призначенням, впливом на середовище тощо.

Кожен етап інноваційного процесу має певну цільову спрямованість, форму та специфіку управління, що проявляється на рівні ієрархії у підсистемах

управлінських цілей, інструментів, механізмів відповідальності. Тому система багаторівневого управління інноваційним розвитком промислових підприємств, частиною якої є податкове стимулювання, працює у такий спосіб:

- *на рівні підприємства*: а) у контурі управління на вході виникає управлінський сигнал щодо впровадження змін для досягнення цілей розвитку; б) суб'єкт управління (керівництво) визначає заплановані критерії ефективності розвитку та розробляє систему показників оцінки; в) він же впливає на об'єкт через використання організаційно-економічних механізмів, що відповідають визначеним цілям інноваційного розвитку підприємства; г) на виході оцінюється ефективність розвитку або результати змінювання підсистем або системи в цілому;
- *на рівні країни*: а) визначаються пріоритетні напрями її інноваційного розвитку, стратегічні регіони та сектори, що потребують цільової державної підтримки для досягнення цілей їх розвитку; б) розробляються та застосовуються механізми податкових, фінансових, адміністративних преференцій або пільг для визначених напрямів, регіонів та секторів, їх нормативна база; в) відбувається моніторинг ефективності діючих механізмів і досягнутих результатів на макрорівні, удосконалення нормативно-правової бази в цілому та блокове доопрацювання.

Постійний інноваційний розвиток підприємств відбувається за допомогою певного переліку схем та послідовностей впровадження змін, що сприяє виникненню специфічних об'єктів оподаткування. Це відбувається внаслідок того, що досягти бажаного результату інноваційного розвитку неможливо без його відповідного ресурсного забезпечення. Для цього потрібні: матеріальні, фінансові, кадрово-кваліфікаційні, інформаційні, інтелектуальні, інноваційні та інші ресурси. Саме вони (їх вартість, у першу чергу) формують інноваційні витрати підприємств. Причому існують два боки явища: перший бік – формування вартості ресурсів на підприємствах-постачальниках під впливом опосередкованого податкового тиску, для яких інноваційний розвиток не є метою його діяльності; другий бік – вплив вартості цих ресурсів на показники діяльності підприємства, яке спрямоване на інноваційний розвиток. Тобто, вартість ресурсів за однаковим запитом є однаковою для двох типів підприємств – для тих, що обрали інноваційний розвиток, та тих, що його не обрали.

Перші підприємства можна вважати *інноваційно-орієнтованими*. Всі вони *мають специфіку*, яка втілюється у наявності в них:

- високого рівню науково-дослідного потенціалу;
- спрямованості на постійне здійснення інноваційної діяльності;
- інноваційної оперативності (сприйнятливості до новацій, швидкості прийняття та здійснення рішень щодо змін, здатність отримати кращі результати).

Ознаками інноваційної орієнтації підприємства у розширеному вигляді є: високий рівень інноваційного потенціалу; сприйнятливість до інновацій;

наявність придатних до комерціалізації інноваційних ідей; мобільність та гнучкість підсистем підприємства; готовність здійснювати технологічні та організаційні зміни; високий рівень та розвиненість внутрішніх комунікацій; наявність інтерактивного зворотного зв'язку із середовищем. Ці характеристики як слабо структуровані потребують опосередкованої кількісної оцінки, тому їх *оподаткування є складним і непрозорим.*

Інноваційною активністю є «інтенсивність здійснення економічними суб'єктами діяльності із розробки і впровадження нових технологій або удосконалених продуктів в господарський оборот» [6, с. 52]. Л.І. Федулова визначає *ознаками інноваційної активності* «внутрішні якісні суб'єктивні можливості підприємства проводити інноваційну діяльність, рівень інтенсивності інноваційних процесів на виробництві, ступінь залежності продукту або підприємства від інноваційної діяльності, тобто стан інноваційного потенціалу та показники рівня його використання, що може виражатись показниками ефективності інноваційної діяльності з урахуванням їх динаміки і частки інтенсивних факторів в економічному зростанні» [7, с.10]. Це визнає факт, що інноваційна активність підприємства є рисою внутрішнього походження, що має відображатися у реальних зовнішніх і внутрішніх процесах та явищах.

Водночас, вона пов'язано із поняттям життєвого циклу підприємства. Часовий інтервал між виникненням та припиненням діяльності підприємства – це його *життєвий цикл*, який містить кілька стадій: виникнення, розвитку, росту, зрілості і загасання. Кожне підприємство у процесі розвитку проходить різні стадії діяльності, а інноваційне, інноваційно-орієнтоване та інноваційно-активне підприємство – ще й стадії інноваційної діяльності. Інноваційна активність забезпечує підприємству циклічне повторення стадій, пов'язаних з освоєнням інновацій. Для кожної зі стадій характерні певні організаційно-економічні умови, притаманні галузі, виду цінової політики, типу ринкової поведінці та організаційної структури, масштабам діяльності, рівню спеціалізації. Ці стадії утворюють інноваційну діяльність, яку міжнародні і національні стандарти визначають по-різному (табл. 1).

Тобто, інноваційна активність промислового підприємства має оцінюватися, як мінімум, трьома основними характеристиками:

- а) наявністю завершених інновацій;
- б) ступенем участі підприємства в розробці інновацій та
- в) основними причинами відсутності інноваційної діяльності. Лише перша характеристика є кількісною, тому може застосована для податкового стимулювання з певними обмеженнями.

Останні дві є лише інформативними, тому виступатимуть об'єктами для аналізу витратних, динамічних (динаміка інноваційного процесу) та структурних показників інноваційної діяльності і виявлення проблем інноваційного розвитку підприємства.

Таблиця 1 – Визначення інноваційної діяльності за національним законодавством та міжнародними стандартами

Визначення	Джерело
1. Для досягнення мети, направленої на забезпечення розробки та впровадження інновацій у діяльність підприємства використовує певні дії. Деякі види інноваційної діяльності є інноваційними самі по собі, інші не мають цієї властивості, але теж необхідні для здійснення інновацій. Інноваційна діяльність включає також дослідження і розробки, не пов'язані безпосередньо з підготовкою будь-якої конкретної інновації.	Керівництво Осло [8, с. 55]
2. Діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.	Закон України «Про інноваційну діяльність» [9, ст.1]
3. Діяльність, що забезпечує створення і реалізацію інновацій (процес створення інновацій, що включає прикладні дослідження, підготовку і пуск виробництва, а також діяльність, що забезпечує створення інновацій, науково-технічні послуги, маркетингові дослідження, підготовку і перепідготовку кадрів, організаційну та фінансову діяльність).	ДСТУ 31279:2005 [10, с.8]

Узагальнюючи, можна відзначити, що *інноваційне підприємство відрізняється від інноваційно-активного* динамікою досягнення інноваційної активності діяльності, прискореним вирішенням стратегічних інноваційних завдань шляхом впровадження активної інноваційної політики підприємства. *Інноваційно-орієнтоване підприємство не тотожне інноваційно-активному*, оскільки змістовно перше поняття значно ширше. Доцільно розділити позицію «Керівництва Осло», яке *інноваційно-активним підприємством* вважає таке, навички якого мають дві групи особливостей [8, с.55]:

1) стратегічні: спрямовані на майбутнє; здатні контролювати і впливати на майбутні ринкові зміни; існують можливості до отримання, аналізування та використання технологічної і економічної інформації;

2) організаційні: існує постійна взаємодія підрозділів підприємства, співпраця із вченими, контрагентами; є уміння ризикувати, залучення усього підприємства до інновацій та підвищення кваліфікації персоналу.

Як бачимо, розбіжності визначення сутності інноваційного розвитку та інноваційної діяльності спостерігаються як в авторських підходах, так і у офіційних нормативних документах. Тому стверджувати про визнання їх як повністю та однозначно висвітленого об'єкту податкового стимулювання неможливо.

Водночас, огляд існуючих механізмів та інструментів податкового стимулювання інноваційних процесів, інноваційної діяльності та інноваційного

розвитку, як вітчизняних, так і тих, що застосовуються у світі [11, с.310-318; 12, с.42-50], хоча й демонструє в цілому їх значні можливості, доводить, що вони охоплюють неповно інноваційно-орієнтовані підприємства.

Відтак, податкове стимулювання діяльності інноваційно-активних і інноваційно-орієнтованих підприємств не має принципових розбіжностей та може розглядатися як ефективний механізм удосконалення системи державного управління інноваційний процесом. Такий механізм здатний забезпечити системне запровадження податкового стимулювання інноваційної діяльності, як на інноваційно-активних підприємствах, так і та інноваційно-орієнтованих, оскільки стимулює інноваційний розвиток шляхом податкової підтримки, яка варіюється за різними моделями інноваційного розвитку підприємств.

Література:

1. Василенко В.А. Креативное управление развитием социально-экономических систем : [Моногр.] / В.А. Василенко. – К.: Освіта України, 2010. – 772 с.
2. Чухрай Н.І. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: [підручник] / Н.І. Чухрай, О.П. Просович. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 500 с.
3. Волощук Л.О. Інноваційний розвиток та економічна безпека промислових підприємств: проблеми комплексного управління : [моногр.] / Л.О. Волощук. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 396 с.
4. Інноваційний розвиток підприємства : [Навч. посіб.] / [За ред. П.П. Микитюка]. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
5. Іванов Ю.Б. Інтеграційний розвиток суб'єктів господарювання: теоретичне обґрунтування та організація управління: [моногр.] / Ю.Б. Іванов, А.А. Пилипенко. – Харків: ВД "Інжек", 2012. – 400 с.
6. Філіппова С.В. Управління розвитком інноваційно-активного промислового підприємства на засадах контролінгу: нові реалії та завдання: [моногр.] / Н.М. Селіванова, С.В. Філіппова – Одеса: ОНПУ, вид-во «ВМВ» – 2014. – 181 с.
7. Федулова І.В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства / І.В. Федулова // Наук. пр. Нац. ун-ту харчових технологій. – 2010. – № 36. – С. 114-118.
8. Руководство ОСЛО. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям. 3-е изд., совместная публикация ОЭСР и Евростата / [Пер. на рус. яз.]; – М.: ГУ «Центр исследований и статистики науки», 2010. – 192 с.
9. Закон України «Про інноваційну діяльність» : від 04.07.2002 № 40-IV за станом на 05.12.2012 : [Електроний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2002 р., № 36, ст. 266. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
10. Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Про надання чинності в Україні міждержавним

стандартам, змінам до міждержавних стандартів та скасування нормативних документів» : від 05.10.2005р. № 285 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/baseft/ua-smwzcr.htm>.

11. Алексеев І. В. Важливість правильного підбору податкових пільг і шляхів їх надання при податковому стимулюванні інноваційної діяльності підприємств / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 314–320 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2014_2_56.pdf
12. Луніна І. О. Бюджетно-податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні / І. О. Луніна, О. С. Білоусова, О. О. Булана // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 1. – С. 41-56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2016_1_5.